

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2. PRESEJALNI PROGRAMI

4.2.1. SVIT

V Sloveniji je bilo v letu 2024 v program povabljenih 319.700 oseb, 318.302 osebam je bilo vabilo vročeno. Izjavo o sodelovanju je vrnilo 206.708 oseb. Ta delež predstavlja 64,9 % povabljenih, kar je za 8 odstotnih točk več kot na začetku delovanja programa, ampak še vedno za 5 odstotnih točk manj od zaželenega deleža (70 %) preiskovancev v ciljni populaciji.

Program Svit je Državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb in raka debelega črevesa in danke, ki deluje na nacionalni ravni od leta 2009. Nosilec programa je Nacionalni inštitut za javno zdravje.

V Sloveniji je leta 2024 v Programu Svit sodelovalo 64,9 % povabljenih. V obdobju od leta 2010 do 2024 lahko zasledimo trend naraščanja odzivnosti vabljenih oseb. V letu 2024 se je odzvalo v presejalni program skorajda enako število vabljenih kot v letu 2023, ko je bila odzivnost na vabila za 8 odstotnih točk več kot na začetku delovanja programa (56,9 %).

Kar se tiče delitve po spolu, je v letu 2024 izjavo o sodelovanju v Programu Svit vrnilo več žensk (70,5 %) kot moških (59,1 %). Višjo odzivnost žensk, za približno 10 odstotnih točk, lahko zasledimo skozi celotno obdobje 2010–2024.

Med presejanjem v letu 2024 je imelo po testu na prikrito krvavitev v blatu 173.796 (94,6 %) oseb negativen izvid in 9.850 (5,4 %) pozitivnega. Delež pozitivnih testov v letu 2024 predstavlja najnižji delež med do sedaj izračunanimi vrednostmi kazalnika v celotnem obdobju delovanja programa. Delitev po spolu je pokazala, da je med presejanimi osebami v letu 2024 ponovno bilo več moških (6,5 %) kot žensk (4,5 %) s pozitivnim testom na kri v blatu. Višji delež pozitivnih testov na prikrito krvavitev med moškimi lahko zasledimo skozi vsa leta presejalnega programa.

Analiza odzivnosti vabljenih po statističnih regijah je v letu 2024 pokazala, da je najvišja odzivnost v program v goriški regiji (68,4 %), najnižja pa v obalno-kraški (61,3 %). V letu 2024 je delež oseb, ki so se odzvale vabilu k sodelovanju v programu, nižji od preteklega leta v skoraj vseh statističnih regijah. Največja razlika po številu oseb, ki so se odzvale v program, je bila v primerjavi s preteklim letom v zasavski regiji (za 1,1 odstotne točke manj) in v primorsko-notranjski regiji (za 0,7 odstotne točke manj). Najmanj se je odzivnost spremenila v posavski regiji (za 0,1 odstotne točke več) in obalno-kraški regiji (za 0,1 odstotne točke manj). Vendar podrobnejši pregled povprečne odzivnosti skozi celotno obdobje delovanja programa prikazuje splošni trend naraščanja odzivnosti v presejalni program v vseh statističnih regijah.

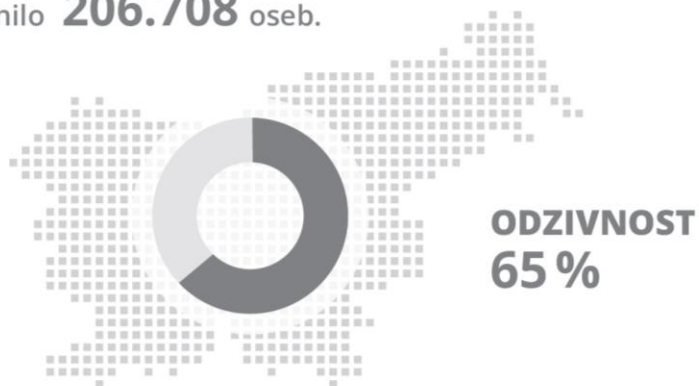
Podroben pregled deležev pozitivnih presejalnih testov po statističnih regijah je pokazal, da imajo v letu 2024 najvišji delež pozitivnih testov prebivalci posavske in pomurske regije (6,0 %), najnižji pa prebivalci obalno-kraške regije (5,0 %). V letu 2024 opazamo zmanjšanje deleža pozitivnih testov v šestih statističnih regijah. Število testov na prikrito krvavitev v blatu se je v primerjavi z letom 2023 zmanjšalo v podravski, savinjski, zasavski, primorsko-notranjski, goriški in obalno-kraški regiji. V pomurski, koroški, posavski, gorenjski in osrednjeslovenski regiji ter jugovzhodni Sloveniji pa se je delež pozitivnih testov v primerjavi s prejšnjim letom nekoliko povečal.

SVIT 2024

Vabljenih **319.700** oseb.

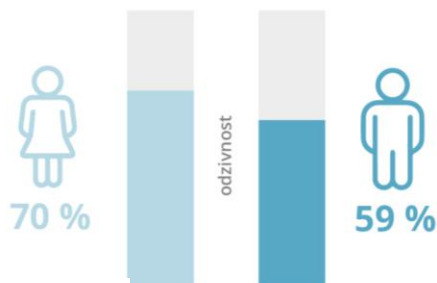
Izjavo vrnilo **206.708** oseb.

Trend odzivnosti **narašča** vse od začetka programa.

Odzivnost **moških** je slabša čeprav imajo večje tveganje za nastanek raka na debelem črevesu in danki v primerjavi z **ženskami**.

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

Rak debelega črevesa in danke je ena izmed bolezni, ki jo je mogoče preprečiti z rednim testiranjem na prikrito krvavitev v blatu.

9.853 kolonoskopij

Od tega odkritih:

215 primerov raka debelega črevesa in danke

1.676 oseb z **napredovanim adenom**
(predstavlja večje tveganje za nastanek raka)

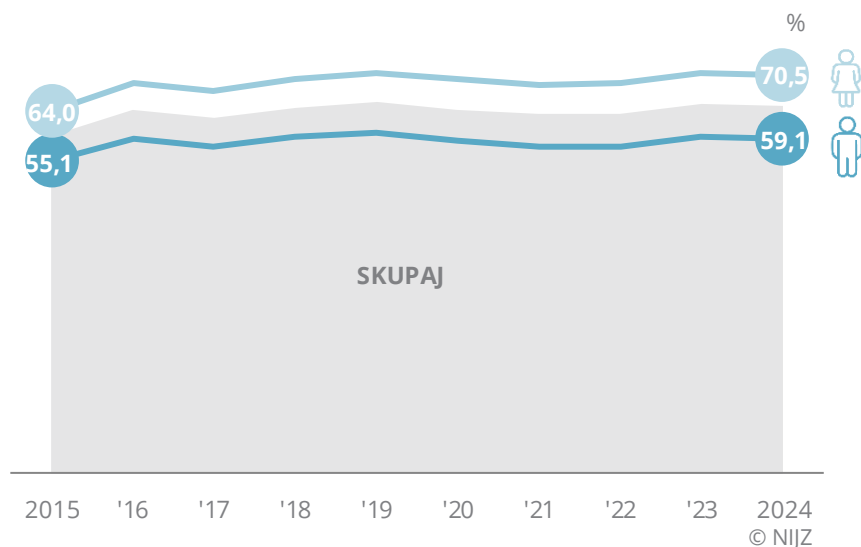
Na **1.000** testiranih oseb jih **51** potrebuje **kolonoskopijo**.

Možni izvidi:

4.2.1. Slika 1: **Odzivnost vabljenih v Program Svit** po spolu, Slovenija, 2015–2024

V Sloveniji je leta 2024 v Programu Svit sodelovalo 64,9 % povabljenih, kar je nekoliko manj kot leta 2023.

Delitev po spolu v letu 2024 prikazuje višjo odzivnost s strani žensk (70,5 %) kot moških (59,1 %). Podoben trend lahko opazujemo skozi vsa leta delovanja programa.

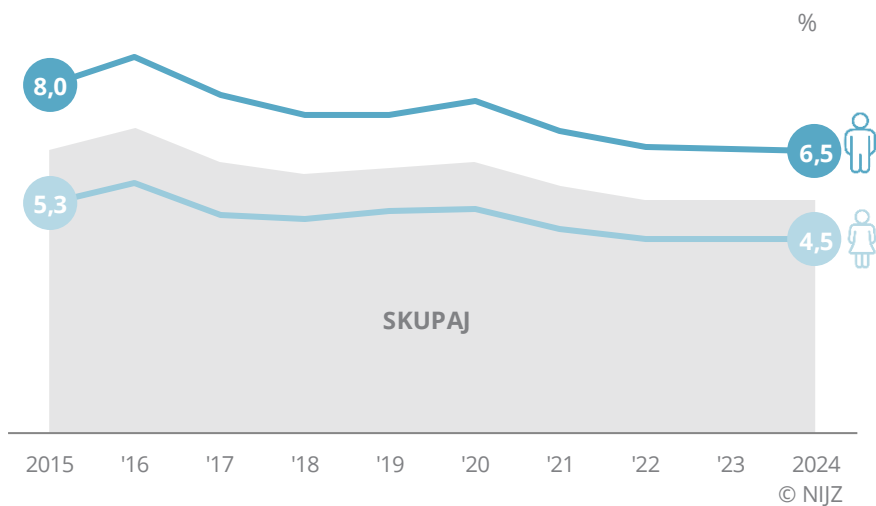
Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

V celotnem obdobju delovanja programa je možno zaslediti trend naraščanja odzivnosti za sodelovanje v Programu Svit.

4.2.1. Slika 2: **Pozitivni presejalni testi v Programu Svit** po spolu, Slovenija, 2015–2024

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

V letu 2024 je v Sloveniji obvestilo o pozitivnem izvidu testa na prikrito krvavitev v blatu prejelo 5,4 % presejanih oseb, kar je enako kot leta 2023 in je najnižji dosednji delež pozitivnih testov v celotnem obdobju delovanja programa.

Moški so imeli skoraj za tretjino večji delež pozitivnih izvidov presejalnega testa kot ženske.

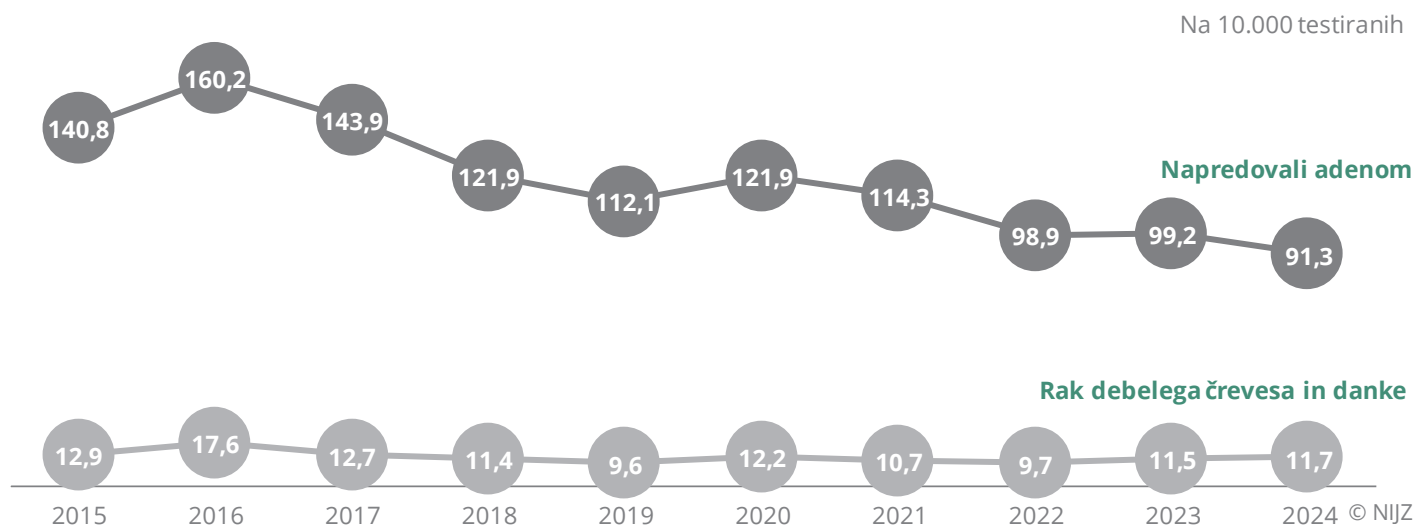

4.2.1. Tabela 1: *Odkrita patologija glede na najhujšo najdbo pri testiranih osebah, Slovenija, 2015–2024*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Število										
Testirane osebe	158.472	175.881	168.823	176.257	179.899	176.731	175.982	177.575	184.023	183.646
Odkrita patologija										
Rak debelega črevesa in danke	205	309	214	201	172	216	188	173	211	215
Napredovali adenom	2.232	2.817	2.429	2.149	2.016	2.131	2.011	1.757	1.826	1.676

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

4.2.1. Slika 3: *Odkrita patologija glede na najhujšo najdbo pri testiranih osebah, Slovenija, 2015–2024*

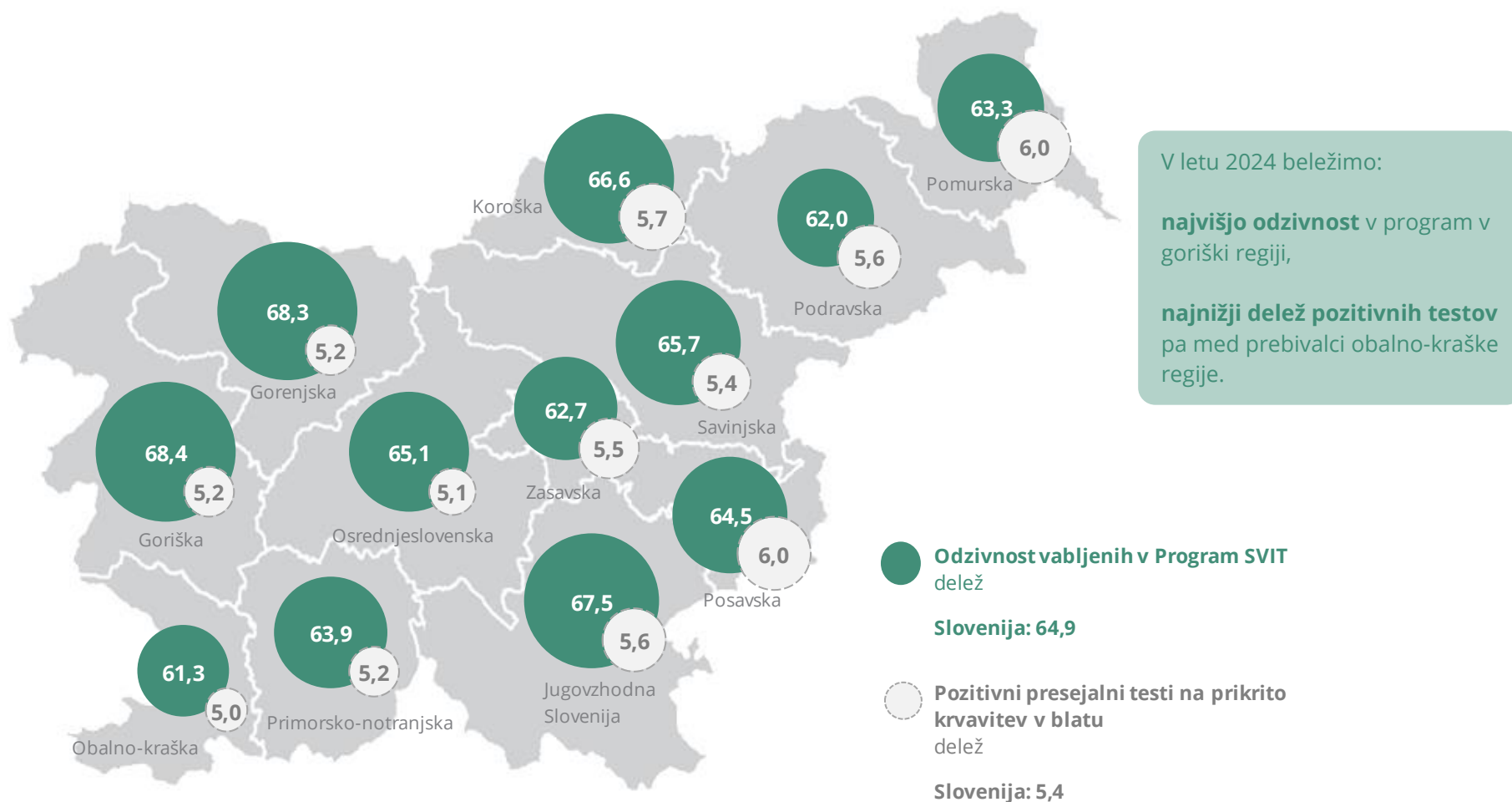

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.2.1. Slika 4: **Odzivnost vabljenih v Program Svit in pozitivni presejalni testi** po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2024

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

4.2.1. Tabela 2: **Odzivnost vabljenih v Program Svit** po statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024

%	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	(Odstotna točka) Odmik 2024/2023
Pomurska	55,4	61,2	59,6	62,6	63,6	62,0	60,9	61,5	63,7	63,3	-0,4
Podravska	56,6	61,7	60,0	62,0	62,8	61,9	60,3	60,7	62,2	62,0	-0,2
Koroška	60,3	64,7	63,1	65,2	65,8	65,3	63,6	66,1	67,0	66,6	-0,4
Savinjska	58,2	63,2	62,1	64,5	65,0	64,6	63,0	64,4	65,5	65,7	+0,2
Zasavska	58,9	64,2	61,3	64,3	63,6	62,9	62,7	61,5	63,8	62,7	-1,1
Posavska	59,2	62,9	60,2	61,9	62,3	62,4	60,6	60,9	64,4	64,5	+0,1
Jugovzhodna Slovenija	63,3	67,6	65,8	67,6	68,2	66,6	66,1	65,7	68,1	67,5	-0,6
Osrednjeslovenska	61,9	65,4	64,6	65,3	66,8	64,9	64,8	63,9	65,7	65,1	-0,6
Gorenjska	62,0	67,8	65,5	68,2	69,5	67,6	66,7	66,5	68,8	68,3	-0,5
Primorsko-notranjska	59,4	63,5	62,7	63,7	65,0	63,7	63,2	63,2	64,6	63,9	-0,7
Goriška	63,5	68,2	66,4	68,8	69,4	69,0	66,7	67,2	68,1	68,4	+0,3
Obalno-kraška	55,5	59,9	58,0	60,3	61,4	60,1	58,6	58,6	61,4	61,3	-0,1
SLOVENIJA	59,7	64,3	62,7	64,6	65,6	64,4	63,4	63,4	65,3	64,9	-0,4

Odzivnost 2024:

najvišja v goriški (68,4 %) regiji,

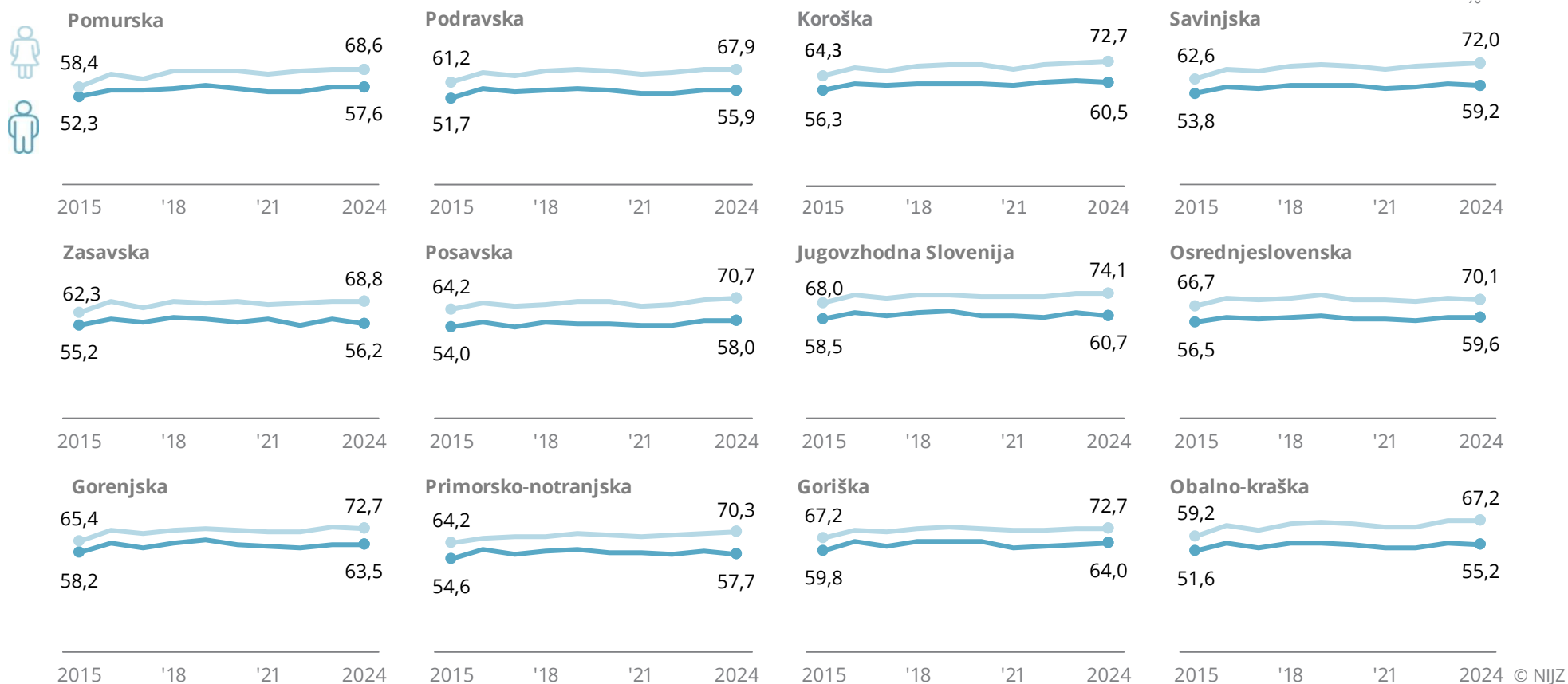
najnižja v obalno-kraški (61,3 %) regiji.

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

V letu 2024 je bil delež oseb, ki so se odzvale vabilu k sodelovanju v programu, nekoliko nižji kot leta 2023 v večini statističnih regij.

Največja razlika po številu oseb, ki se niso odzvale v program, je bila v primerjavi s prejšnjim letom v zasavski regiji (za 1,1 odstotne točke manj) in v primorsko-notranjski regiji (za 0,7 odstotne točke manj). Najmanj se je odzivnost spremenila v posavski regiji (za 0,1 odstotne točke več) in v obalno-kraški regiji (za 0,1 odstotne točke manj).

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.1. Slika 5: **Odzivnosti vabljenih v Program Svit** po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

Podroben pregled odzivnosti v program med moškimi in ženskami v statističnih regijah je potrdil splošni trend povprečne razlike po spolu v Sloveniji, saj je v vseh dvanajstih regijah **izjavo o sodelovanju v programu redno vrnilo več žensk kot moških.**

Trendni črti odzivnosti moških in žensk ostajata približno enaki v vseh regijah skozi vsa leta delovanja programa.

4.2.1. Tabela 3: **Pozitivni presejalni testi v Programu Svit** po statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024

%	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	(Odstotna točka) Odmik 2024/2023
Pomurska	7,3	7,8	6,7	6,6	6,6	7,0	5,7	5,9	5,6	6,0	+0,4
Podravska	7,1	8,1	7,0	6,4	6,5	6,9	6,2	5,9	5,8	5,6	-0,2
Koroška	6,6	7,2	7,3	5,7	6,5	6,7	6,1	6,0	5,3	5,7	+0,4
Savinjska	6,6	7,0	6,2	6,2	6,0	6,3	5,8	5,5	5,5	5,4	-0,1
Zasavska	6,7	7,9	6,7	5,8	6,8	6,5	5,4	5,0	5,7	5,5	-0,2
Posavska	6,7	7,6	6,4	5,8	6,5	6,0	6,1	5,4	5,8	6,0	+0,2
Jugovzhodna Slovenija	6,1	6,7	5,9	5,9	6,3	6,0	5,4	5,5	5,4	5,6	+0,2
Osrednjeslovenska	6,4	6,7	6,0	5,7	5,8	5,9	5,5	5,1	5,0	5,1	+0,1
Gorenjska	6,3	6,6	5,9	5,8	5,7	6,3	5,4	5,0	5,1	5,2	+0,1
Primorsko-notranjska	6,3	6,2	5,7	6,2	5,7	5,8	6,0	5,5	5,5	5,2	-0,3
Goriška	5,6	6,3	5,4	5,7	5,7	5,9	5,4	5,2	5,3	5,2	-0,1
Obalno-kraška	6,5	6,5	6,2	6,0	6,0	5,8	5,8	4,8	5,2	5,0	-0,2
SLOVENIJA	6,5	7,1	6,2	6,0	6,1	6,3	5,7	5,4	5,4	5,4	

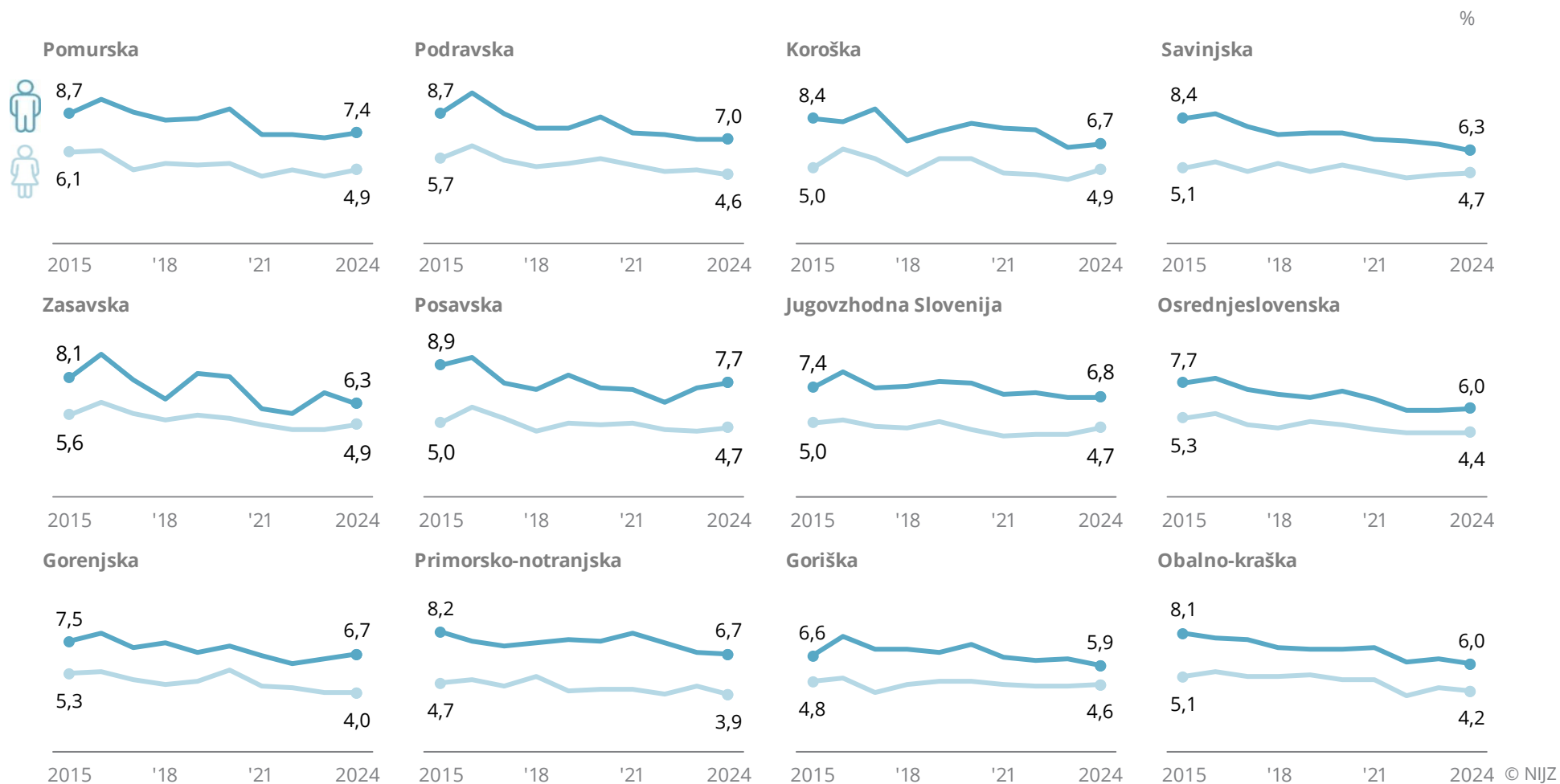
Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

Delež pozitivnih testov na prikrito krvavitev v blatu se je v primerjavi z letom 2023 zmanjšal v šestih regijah (podravska, savinjska, zasavska, primorsko-notranjska, goriška in obalno-kraška regija), v šestih regijah se je delež pozitivnih testov povečal (pomurska, koroška, posavska, jugovzhodna Slovenija, osrednjeslovenska ter gorenjska regija).

Podroben pregled deležev pozitivnih izidov presejalnega testa po statističnih regijah je pokazal, da so v letu 2024 imeli najvišji delež pozitivnih testov prebivalci pomurske in posavske regije (6,0 %), najnižji pa prebivalci obalno-kraške regije (5,0 %).

4.2.1. Slika 6: Pozitivni presejalni testi v Programu Svit po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024

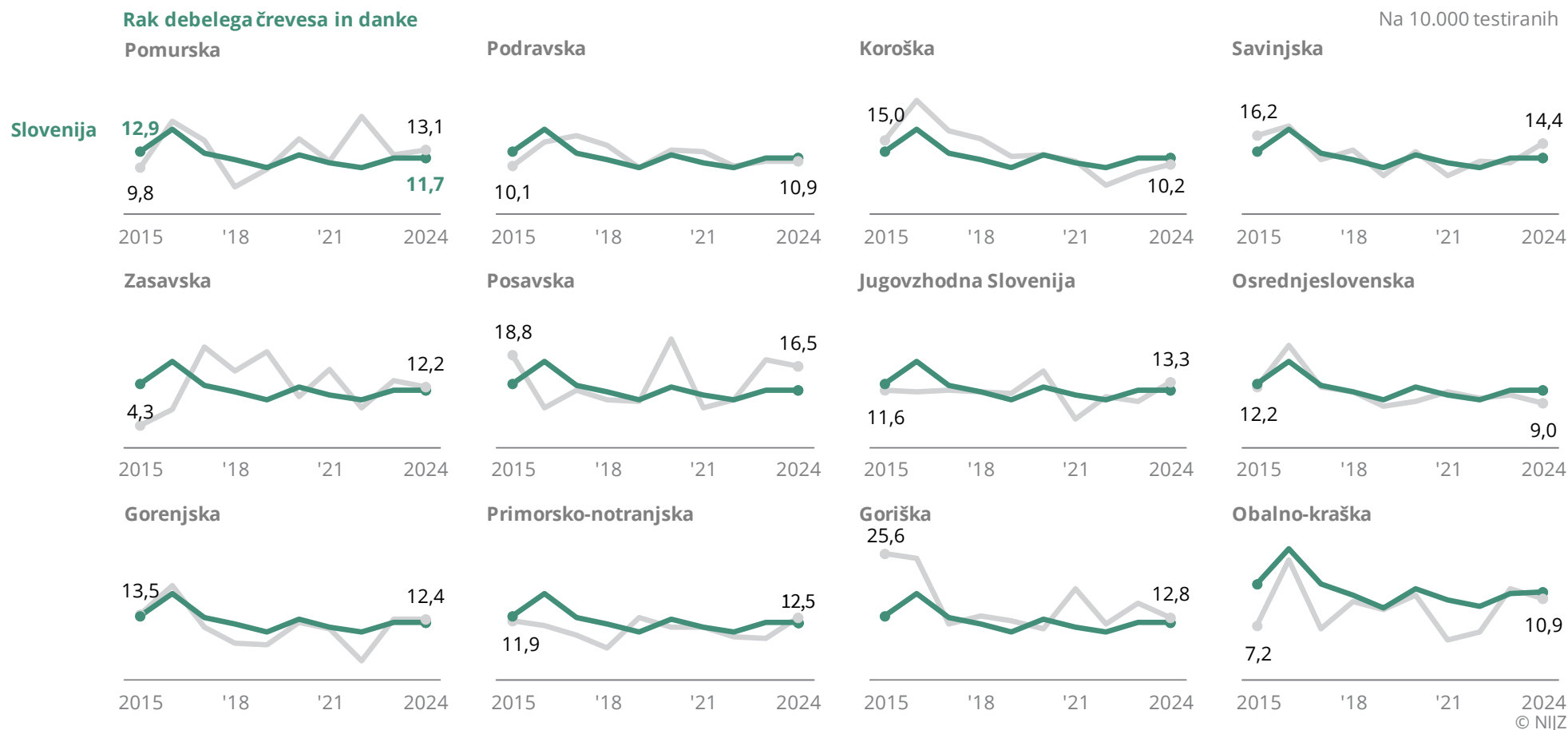
Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

Delitev po spolu je pokazala, da je med presejanimi osebami v letu 2024 ponovno bilo več moških (6,5 %) kot žensk (4,5 %) s pozitivnim testom na kri v blatu. V vseh statističnih regijah je bil delež pozitivnih testov na kri v blatu višji pri moških.

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

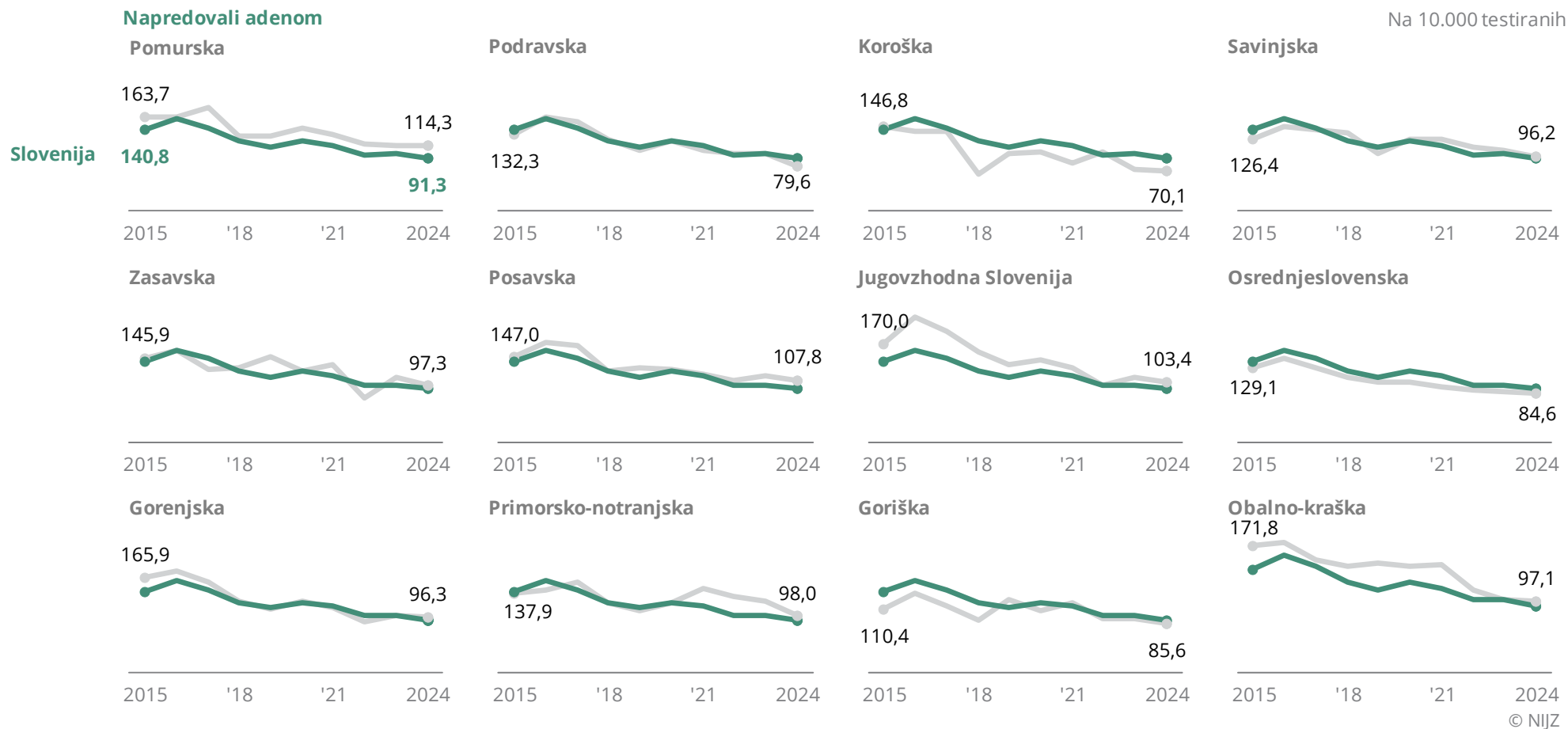
4.2.1. Slika 7: Odkrita patologija pri testiranih osebah – rak debelega črevesa in danke, statistične regije, 2015-2024

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

4.2.1. Slika 8: Odkrita patologija glede pri testiranih osebah – napredovali adenom, statistične regije, 2015-2024

Viri: NIJZ, Center za zgodnje odkrivanje raka.

DEFINICIJE

NAZIV	OKRAJŠAVA	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANGL. IZRAZ
Državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb in raka na debelem črevesu in danki	Program Svit	Državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb in raka na debelem črevesu in danki deluje na nacionalni ravni od leta 2009. Poteka pod okriljem Ministrstva za zdravje Republike Slovenije in je financiran preko Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Nosilec programa je Nacionalni inštitut za javno zdravje.	V Program Svit se vključujejo moški in ženske v starosti med 50 in 74 let, ki imajo urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje. Kot presejalni test se uporablja test na prikrito krvavitev v blatu.	Colorectal cancer screening program
Odzivnost		Odzivnost prikazuje delež prebivalcev, ki so v določenem koledarskem obdobju vrnili izjavo o sodelovanju, preračunan na število tistih prebivalcev, ki so imeli v istem koledarskem obdobju vročeno vabilo. Višje vrednosti kažejo večjo odzivnost ter pomenijo boljšo osveščenost in ravnanje prebivalcev v preventivni skrbi za svoje zdravje.	Odzivnost v Program Svit = $(\text{število prebivalcev, ki so vrnili izjavo o sodelovanju} \times 100) / \text{število prebivalcev z vročenim vabilom}$. Število prebivalcev, ki so vrnili izjavo o sodelovanju: v imenovalcu se od števila vabljenih prebivalcev odšteje število tistih, ki jim pošte ni bilo mogoče vročiti. Število vabljenih prebivalcev: med vabljenimi prebivalci ni tistih, ki so bili v času vabljenja brez obveznega zdravstvenega zavarovanja.	Response rate
Organizirani, populacijski presejalni program		Organizirani presejalni program pomeni vrsto organiziranih aktivnosti, ki zagotavljajo zadostno udeležbo ciljne skupine prebivalcev (praviloma z osebnimi vabili) ter zagotavljajo in nadzirajo kakovost vseh postopkov, od presejanja prek zdravljenja v presejanju odkritih sprememb do spremljanja kratkoročnih in dolgoročnih kazalnikov učinkovitosti programa.	Namen organiziranih presejalnih programov je zmanjšanje umrljivosti, zgodnejše odkrivanje bolezni (kar za osebo pomeni boljšo kakovost življenja) in odkrivanje predstopenj bolezni (kar zmanjša obolevnost za določeno boleznijo).	Organised, population-based screening program
Presejanje		Presejanje je pregledovanje navidezno zdravih ljudi s preprosto preiskavo ali testom.	Presejamo z namenom, da bi odkrili osebe s predstopnjo ali z začetno obliko iskane bolezni, ki sama po sebi še ne povzroča kliničnih težav, ter jo začeli čimprej zdraviti.	Screening
Test na prikrito krvavitev v blatu	FIT	V vzorcu blata se ugotavlja prisotnost krvi, ki običajno s prostim očesom ni vidna. Če je test na prikrito krvavitev v blatu pozitiven, to pomeni, da je v blatu prisotna kri. Izvor krvavitve se ugotavlja na kolonoskopiji.	Pozitivni izvid testa na prikrito krvavitev v blatu nakazuje morebitno prisotnost patologije v črevesu. Presejalni test nima diagnostične značilnosti, zato se osebo s pozitivnim izidom presejalnega testa napoti na dodatno diagnostično preiskavo, kolonoskopijo.	Faecal immunochemical test

SEZNAM SLIK

4.2.1. Slika 1: Odzivnost vabljenih v Program Svit po spolu, Slovenija, 2015–2024	4
4.2.1. Slika 2: Pozitivni presejalni testi v Programu Svit po spolu, Slovenija, 2015–2024.....	5
4.2.1. Slika 3: Odkrita patologija glede na najhujšo najdbo pri testiranih osebah , Slovenija, 2015–2024.....	6
4.2.1. Slika 4: Odzivnost vabljenih v Program Svit in pozitivni presejalni testi po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2024	7
4.2.1. Slika 5: Odzivnosti vabljenih v Program Svit po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024.....	9
4.2.1. Slika 6: Pozitivni presejalni testi v Programu Svit po spolu in statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024.....	11
4.2.1. Slika 7: Odkrita patologija pri testiranih osebah – rak debelega črevesa in danke , statistične regije, 2015–2024	12
4.2.1. Slika 8: Odkrita patologija glede pri testiranih osebah – napredovali adenom , statistične regije, 2015–2024.....	13

SEZNAM TABEL

4.2.1. Tabela 1: Odkrita patologija glede na najhujšo najdbo pri testiranih osebah , Slovenija, 2015–2024.....	6
4.2.1. Tabela 2: Odzivnost vabljenih v Program Svit po statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024	8
4.2.1. Tabela 3: Pozitivni presejalni testi v Programu Svit po statističnih regijah, Slovenija, 2015–2024.....	10